

2. Lletre de la composició “Mundos distintos”:

“En aquel mundo extraño y fatal donde vi tu figura,
 tú me hiciste sentir una dulce y profunda pasión;
 desde entonces mi vida cambió por entero su sino
 y hoy me siento cobarde ante ti sin saber la razón.
 Ya no puedo ocultar por más tiempo mis ansias de amarte,
 Ni tampoco seguir el tormento de mi soledad;
 es por esto que quiero que olvides la ley de tu mundo
 para oír de tus labios palabras de sinceridad.
 ¿Te dejaste querer, como mil veces más has fingido?
 ¿O es que ya despertó en tu alma el deseo de amar?
 Yo quisiera vencer esta duda que turba mi mente,
 para unir nuestras vidas y no separarnos jamás.
 No me asusta el saber los motivos de tu extraña vida,
 ni me importa que hable la gente de mal corazón;
 sólo sé que pareces un ángel caído del cielo
 que, perdido entre nubes oscuras, implora perdón.”²⁸

Les cimiteres a Inca

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Antonio Sastre Seguí

Dins la ciutat d'Inca, devers els anys 20 s'inicià una activitat relacionada amb la fabricació del ciment que intentava abastir la població amb un producte de fabricació pròpia.

Per tal motiu, es varen crear unes petites factories per a la seva fabricació.

Per dur a terme el procés esmentat, eren necessaris els passos següents. Primerament havien de trobar un tipus de terra argilosa, que ells anomenaven *marga*. Aquesta terra era cuita, en uns crematoris, espècie de forns, a fi d'absorbir l'aigua que portava l'argila. Després, aquesta terra cuita era triturada mitjançant unes moles de pedra mogudes amb energia elèctrica.

Aquest laboriós procés, d'extreure la marga de la muntanya, carregar-la i dur-la al forn, per després transportar-la a la cimitera, on seria triturada i envasada per esser venuda..., va tenir ocupats uns treballadors d'unes quatre cimiteres d'Inca.

Dels forns esmentats, encara n'hi ha restes a les voreres del puig del Sr. Pere, que és on estaven ubicades les cimiteres.

Treien la terra amb pic i pala. Era una terra especial que amb la seva experiència podien conèixer, la marga, formada especialment de carbonat de calci i d'argila.

Mitjançant senalles d'espart carregaven aquesta terra dins carros i amb bísties la transportaven al forn crematori.

²⁸ Extret del fulllet d'Ediciones Arpe. Dipòsit Legal M - 4831 - 1959. Madrid: Grafispania (c/ de Fernando González, 58).

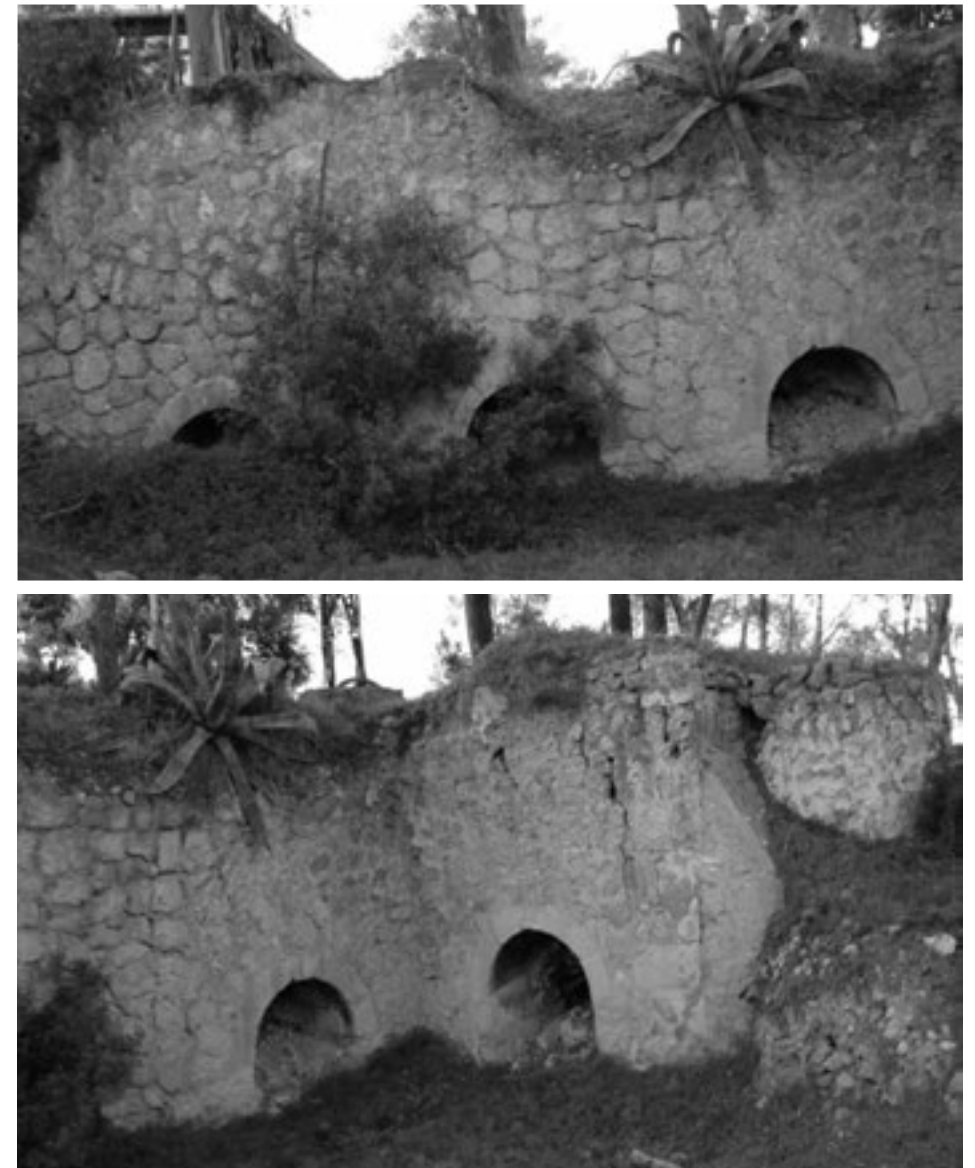
Curiosament, una d'aquestes cimiteres, la de can Pastor, disposava de dues petites vagonetes amb una via de tren, i amb un recorregut aproximat d'uns dos-cents metres permetia recollir la marga a peu de muntanya i transportar-la fins al forn crematori.

Cridava l'atenció la cimitera de can Pilós, ja que dins el seu parany s'ubicava un petit "gorg", d'una llargària de prop de 100 metres i una profunditat d'uns 2 metres. Aquí l'aigua quedava enclotada a causa de l'extracció de marga i també perquè l'aigua no filtrava per mor de l'argila, que formava una capa impermeable. Curiosament, aquest petit gorg feia la delícia d'alguns al·lots de l'entorn, els quals durant l'estiu aprofitaven per fer algun capfíco. Fins i tot, els amos de la finca tenien una petita barca, per a alegria dels menuts.

Una vegada cremada la marga, havia de ésser transportada amb carros a Inca, on era molta i capolada, amb moles de pedra impulsades amb energia elèctrica.

Finalment, com a darrera part d'aquest procés, el ciment era empaquetat en bosses de paper resistent i venut als clients.

Les cimiteres foren petites empreses particulars. Aquest és el motiu de la manca de testimonis escrits, i per això vàrem cercar el de les persones que varen viure aquests moments que he intentat mostrar.

Quatre dels antics forns on cremaven la marga

Les cimiteres d'Inca

"Conjunt de quatre cimiteres del terme d'Inca, situades al vessant sud del conjunt de turons, que va des del puig del Senyor Pere al de s'Ermita. Les de can Beltran, can Pilós i can Rinya es trobaven als terrenys de sa Mena i la de can Pastor, als de can Sopa. Iniciaren successivament la seva activitat entre 1920-34.

Dels pujols extreien marga, que coïen cadascuna amb el seu propi forn, al peu dels turons, emprant com a combustible els lignits de la zona minera de Selva-Alaró. La matèria cuïta era portada a la ciutat d'Inca, on era mòlta amb les moles de pedra impulsades per energia elèctrica, i ensecada.

Cada cimentera disposava de fàbrica pròpia; la de can Beltran, al carrer dels Esports; la de can Pastor, a la placeta de la font del Mercat; la de can Pilós, al carrer de Formentor; i la de can Rinya, a la carretera de Selva. Produïen exclusivament el denominat ciment mallorquí i subministraven bàsicament a la comarca d'Inca.

Com les restants cimenteres dedicades a la producció de ciment mallorquí, entraren progressivament en crisi el decenni del 1950-1960, atès que els nous sistemes de construcció exigien l'ús del ciment pòrtland. La de can Pilós, la darrera que es mantengué activa, tancà el 1973.

Els forns foren enderrocats i es procedí a tancar els clots, que foren transformats en zones de sementers, pinars o fruiters." (*Gran Enciclopèdia de Mallorca*)

El Sr. Antonio Oliver Soler, treballador de les cimenteres, afirma que els darrers anys aquestes es varen unificar a fi de reduir despeses i que empraven un sol molí per capolar la terra cuïta, i així poder reduir les despeses d'energia elèctrica.

Encara que tots els clots i els forns foren enderrocats, el Sr. Bartomeu Llinàs (propietari de la serradora de Can Just) els va deixar descoberts en memòria d'aquelles persones que treballaren en uns temps difícils...

En la part superior a l'esquerra es pot veure l'antiga rampa (ara amb escalons) per on sortien els carros amb el material. A mà dreta, quan arribaven les vagonetes plenes de marga que eren buïdes en els forns crematoris.

Damunt els forns, un dia rojos i flamejants, avui apagats..., s'alça el record d'un símbol d'acer, com aquells homes, que com gegants, pam a pam, arrencaven de les roques la seva sustentació diària... (altura de la imatge: 3,30 m).

Les cimenteres de can Just (Sr. Bartomeu Llinàs)

Identificació espacial:

Terme municipal: Inca, carrer de les Cimenteres, s/n. Es troba als afores, dins el terme rural a 1.300 m de l'Institut Pau Casesnoves.

Identificació de l'element:

Denominació: cimenteres (ciment mallorquí).

Ús actual: entraren en crisi entre els anys 1950-1960, fins que foren abandonades, ja que els nous sistemes de construcció exigien l'ús del ciment pòrtland.

Descripció: les restes que queden de les cimenteres poden tenir aproximadament uns 200 m². El clot que es veu a les documentacions fotogràfiques té una cara que dona al N, amb 10 m de llargària. Les dues cares que li són perpendiculars poden tenir entre 18 i 20 m. L'altra façana dona al camí.

Les quatre boques dels forns, que podem veure, tenen volta de canó, i les dovelles són carreus de marès, d'una profunditat de 80 cm. Totes les façanes que envolten els quatre forns són de paredat antic, amb pedres vistes irregulars. La filera vertical de pedres que hi ha sota el cactus (pita) ens dona a entendre que possiblement només hi havia dos forns i que després, al seu costat, se n'hi afegiren dos més.

Conservació:

el seu estat de conservació és bastant deficient. El solar té un abandonament considerable, amb deixalles i alguns matolls. Així mateix, els pins que hi ha a les seves proximitats poden arribar a perjudicar les parets.

Per altra banda, podem considerar que l'amo d'aquesta finca no ha fet tancar els clots dels forns. A més, ha fet posar una escalonada de taulons per poder-hi baixar. Així mateix, ha fet construir i clavar un monument a la memòria dels qui varen treballar en les cimenteres.

Ja que el Sr. Bartomeu Llinàs s'ha pres totes aquestes molèsties..., aquest racó de la finca que dona al carrer podria estar un poc més cuidat i enquadrat dins els béns etnològics, com ho són les cases de neu, els pous comunals, etc.

Seria convenient netejar tot el que fos necessari de brutícia o de deixalles. Arrabassar o tallar els arbres de l'entorn que puguin perjudicar les parets properes, i tal volta, a fi d'evitar les brutícies, es podria fer un trespol.

En definitiva, pel bé de la nostre ciutat, i a fi de protegir les nostres arrels, LES CIMENTERES DE CAN JUST podrien entrar en el Catàleg municipal com a bé a protegit, tal com ja ho ha intentat de fer el seu amo actual, el Sr. Bartomeu Llinás.

Bibliografia

DIVERSOS AUTORS. *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. "Dolç i Dolç, Miquel". Inca: Gráficas García.

- Atès que no existeixen testimonis escrits, cit algunes fons orals consultades al respecte:
- Sr. Bartolomé Llinás Munar (64 anys), propietari de la cimitera de can Pastor.
- Sra. Margalida Reinés Pastor (74 anys), propietària de la cimitera de can Pilós.
- Sra. Jerònia Mateu Seguí (82 anys), expropietària de la cimitera de can Rinya.
- Sra. Juana Prats Vanrell (67 anys), veïna del puig del Sr. Pere.
- Sr. Antonio Oliver Soler (86 anys), antic treballador de les cimiteres.

Un taller de sabates de futbol a Inca

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Santiago Cortès i Forteza

Inca ha estat un referent dins el món de la sabata, no tan sols de la indústria, sinó que ja ho fou en plena edat mitjana quan els nostres sabaters artesans se segregaren del col·legi de Ciutat per formar el propi col·legi. A mitjan segle XV els sabaters d'Inca ja tenien el seu gremi. Honrava per patró l'evangelista sant Marc i tenia capella a l'església de Sant Francesc d'aquesta vila. També duïen a terme festes religioses a sant Macià i a sant Llorenç. La missa primera que tenia lloc tots els diumenges a dita església de Sant Francesc se celebrava a intenció del gremi de sabaters d'Inca, que pagava l'estipendi.¹

Generalment cada sabater tenia el lloc de feina dins ca seva, dins una habitació vora el corral o, també, dins l'entrada de la casa. Per regla general treballava tot sol o bé acompanyat d'un mosso, normalment un al·lotell a qui, a més de ajudar-lo, li ensenyava l'ofici. El gremi ho tenia tot ben reglamentat a través de les ordinacions. Ningú podia posar taller que no hagués fet uns anys d'aprenentatge i certificàs, mitjançant unes proves, la seva idoneïtat. Tot contracte

Tarja de presentació del taller Janer

Un parell de sabates de futbol fetes a Inca al taller Janer

¹ QUETGLAS GAYÀ, B. *Los gremios de Mallorca, siglos XIII al XIX*. Palma: 1980.